

“NURLI MASKAN” MAKTABLARIDA O`QUVCHILARNI MAQSADLI KASB-HUNARGA YO`NALTIRISH JARAYONLARINI BOSHQARISH

Xidirov Sherzod Abdurasulovich

Nizomi nomidagi TDPU Ta'lim muassasalarini boshqaruv yo'nalishi 1 bosqich magistri

Annotatsiya: *Ko'zi o'jiz o'quvchilar alohida e'tibor talab etadigan toifaga kirishi ma'lum. Ular bilan olib boriladigan maqsadli faoliyat dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu maqolada “Nurli maskan” maktablarida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarini boshqarish muhokama etiladi.*

Kalit so'zlar: *Nurli maskan, ko'zi o'jiz o'quvchilar, kasb-hunar, boshqarish, metod.*

KIRISH

Hozirgi kunning zamonaviy o'qituvchisi dars jarayonida «aktyor» emas, aksincha «rejissyor» bo'lishi kerakligini anglashi lozim. Buning uchun esa u bir necha yangicha ta'lim usullarini yaxshi bilishi kerak.

Shu yerda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev "Mustaqil o'ylay oladigan tafakkur yuritibto'g'ri ma'qkul va maqbul ish tuta oladigan vatanparvar shaxslarni shakillantirish va tarbiyalash kerak deb ta'kidlaydi hurmatli yurtboshimiz o'z nutqlarida. Ushbu yuqoridagi prezidentimiz ta'kidlaganidek, bugungi kunning o'qituvchisi xar tomonlama yetuk, bilim saviyaga ega bo'lgan, dunyo qarashi keng bo'lgan motivator xam bo'lishi lozim.

ASOSIY QISM

Tadqiqotlar, kuzatishlar asosida ayta olamizki, boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchida o'yin faoliyatining o'rnini o'qish faoliyati egallaydi. O'qib-o'rganish bolaning vazifasi, ijtimoiy burchi bo'lib qoladi. O'qish jarayonida u darsliklarini va o'quv qurollarini saranjom saqlash, o'z vaqtida o'rnidan turish, maktabga belgilangan vaqtda borish, uyga berilgan vazifalarni bajarish yuzasidan ko'nikmalarni o'zlashtiradi. O'quvchi tobora mas'uliyatli bo'lib boradi. Bilimlar bolaning saviyasini o'stiradi, aqliy rivojlanishini ta'minlaydi, sevgilari va irodasining o'sishiga ta'sir ko'rsatadi. Biroq, bu davrda ham bolaning diqqati hali beqaror bo'ladi. O'zlashtirishi past o'quvchi xotirasida ham o'zgarishlar ro'y beradi. O'quvchida mustahkamlash yaxshi bo'lsa, ta'lim jarayonida o'quv materialining ko'p qismini ixtiyoriy ravishda eslab qoladi. Shu bilan birga o'z-o'zini doimo nazorat qilib borishi lozim. Buning natijasida o'quvchining xotirasi takomillashadi, tafakkuri va fikrlashi o'sadi. Ular o'zlari idrok etgan yoki tasavvur qilgan narsalar haqidagina fikr yuritadilar. Mantiqiy tafakkurning dastlabki ko'rinishlari shakllana boshlaydi.

Uy-ta'limidagi o'quvchilarni xar toifalari mavjud. Masalan ko'zi zaif o'quvchi, tayanch xarakatida nuqsoni bor va boshqa turdagi o'quvchilar mavjud. Ushbu toifadagi o'quvchilar bilan xam psixologik, motivator, kreyativ yondashib ishlash albatta maqsadga muvofiq bo'ladi. Ularda qiziquvchanlik, intilish kuchli lekin fikrlash doirasi kamroq bo'ladi. Avvalo fanga qiziqtirishda motivatsion, inovatsion tushunchalar dars mashg'ulotlari olib borilsa fanga, darsga nisbatan qiziqish yuzaga keladi. Ular ta'lim olishni burch ekanligini anglab yetadilar.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni guruh toifalari bo'yicha tahlil qilamiz.

Buning uchun Ms Word dasturida ishlash mavzusini ko'zi zaif ko'ruvchi va tayanchxarakatida nuqsoni bor o'quvchilar o'rtasida dars mashg'ulotini tahlil qilamiz.

Dastlab ko'zi ojiz o'quvchilarga dars mashg'ulotlarini olib boramiz. Quyidagi jadval orqali amalga oshiramiz. (Jadval-1)

2- Jadval

No	O'quvchilar toifasi	Ko'zi ojiz o'quvchilar
1	O'quvchilar hohish-idroki	O'quvchi ko'roq eshitishni, dars jarayoni bevosita ARM kutubxonada o'tkazilish tarafdori O'quvchi mehrga muhtojligi
2	O'quvchi qobiliyati va imkoniyati	Dars mashg'ulotlari tushuntirilganda, eslab qolish qobiliyatlari yaxshi ekanligi aniqlandi
3	Shaxsiy kompyuterda amallar bajarish	Zaif ko'ruvchi o'quvchilarga Ms Word dasturini ishga tushurishda JAWS dasturidan foydalanish, Dasturda matn yozish ARIAL shrift mos kelishi aniqlandi. Ularni xotirasi kuchligini hisobga olgan holda kompyuter terminlarini ruscha tarjimalarini aytib o'tish kerakligi yaxshi samara berdi
4	Dars mashg'ulotida qo'lanilgan metodlar	SWOT tahlil, kichik guruhlarda ishlash, aqliy xujum, blit so'rov, so'z o'yini, Kim topqir, FSMU metodi, Xotira mashqi
5	Natijalar tahlillar va	So'z o'yini, Swot tahlil, Kim topqir, Kompyuterda tez yozish o'yinlarida yaxshi natijaga erishdilar. Barcha o'quvchilar qiziqish, amalda bajarish ketma-ketligiga erishildi.
6	Takliflar	Ko'zi ojiz o'quvchilarga maxsus printerlar, o'quv xonasi maxsuslashtirgan, xamda mustaqil o'quv korpuslar yurganda yo'l belgilari qoyish kerakligi, kompyuterda zamonaviy JAWS dastur bo'lish kerakligi va qo'shimcha ravishda barcha fan o'qituvchilar uchun audio darsliklarni qo'llash kerak

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar tabiatan mohir tadqiqotchi. Ulardagi tez qo'zg'aluvchanlik, oxiri ko'rinmaydigan savollar, hamma narsaga tegib ko'rish, ushlab ko'rish, tatib ko'rishga intilish sababi ana shunda.

O'quvchi o'zini ko'rsatib turgisi keladi, o'zi haqida, o'z taassurotlari haqida gapirgisi, o'rtoqlashgisi keladi. O'z menligini tez-tez namoyish etib turishi ana shundan. Uning

fantaziyalari va tasavvurlari boy bo'ladi - bu bolalar ijodkorligi instinktidir. O'quvchilar hech narsadan bir narsa yaratishni, qandaydir g'ayrioddiy narsalarni to'qib chiqarishni yaxshi ko'rishadi.

O'quvchilarni zo'riqish va turli psixologik ta'sirlardan asrash, qiziqarli o'yinlar orqali bilimlarini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi o'quvchilarni ziyraklik vachaqqonlikka hamda fikrini to'g'ri va aniq ifoda etishga undovchi o'yinlardan foydalanishi samarali natija beradi. Masalan, "G'oyib bo'lganini top" o'yinida turli geometrik shakllar yozuv taxtasi yoki magnitli doskaga tartibsiz joylashtiriladi. O'quvchilar shakllarni ko'rib bo'lgach, o'qituvchi "Tun", deydi. Bolalar ko'zini yumadi. O'qituvchi shakllardan bir nechtasini olib, yashiradi va "Kun", deydi. O'quvchilar ko'zini ochib, qaysi shakllar g'oyib bo'lganini aytishi kerak.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning faolligini oshirish uchun ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini hamda nutqini rivojlantirish kerak. Bunda turli ertaklardan foydalanish mumkin.

O'qituvchi dars o'tishda boshqa ko'plab usullardan ham foydalanishi lozim. Eng muhimi, ular samara berishi.

Shuningdek, o'zlashtirishi past o'quvchilar uchun o'qish darslarni tashkil etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali nafaqat o'quvchining o'qish savodxonligi ortadi, shu bilan birgalikda dunyoqarashi ham kengayadi.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib aytsek, imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlash jarayonini tashkil etishda zamonaviy ta'lim-tarbiyada texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, yangi metodikalar fan foydalanish bilan bir qatorda ta'lim texnologiyalarini ham bu jarayon bilan uzviy ravishda bog'lab borishimiz kerak. Biz shu orqali pedagogik faoliyatga va o'quvchilar bilan ishlash samaradorligini oshirishga to'g'ri yondashgan bo'lamiz va passiv o'quvchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini o'z o'rnida shakllantirishga erishamiz.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Dilovar Najmiddinovich Rashidov, Sharofat Amonovna Kadirova, & Ziyoda Abduvositovna Karimova (2022). MEHNAT BOZORIDA TENG SHARTLARDA RAQOBATLASHA OLMAYDIGANLAR, AYNIQSA NOGIRONLARNI ZAXIRALANGAN ISH O'RINLARIGA ISHGA JOYLASHTIRISH MUAMMOLARI. Academic research in educational sciences, 3 (TSTU Conference 2), 281-285.

2. Рашидов Диловар Нажмиддинович, & Холбоев Йигитали Авганович (2022). КОРХОНА ВА ТАШКИЛОТЛАРДА ИЖТИМОЙ ҲИМОЯГА МУҲТОЖ ШАХСЛАР УЧУН ИШ ҶУМЛАСЛАРИНИ ЙЎНАЛИШЛАР КЕСИМИДА ЗАХИРАЛАШНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ. Трансформация моделей корпоративного управления в условиях цифровой экономики, 1 (1), 73-78. doi: 10.24412/cl-36899-2022-1-73-78

3. Рашидов, Д. (2022). НОГИРОНЛИГИ БЎЛГАН ШАХСЛАР ЖАМИЯТЛАРИ ТАСАРРУФИДАГИ КОРХОНАЛАР ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ. *Scienceweb academic papers collection*.

4. Рашидов, Д. (2022). ИЖТИМОИЙ ЕНТИЙОЖМАНД ТОИФАГА МАНСУБ ШАХСЛАРНИ TRANSPORT KORXONALARIDA ISHGA JOYLASHTIRISH UCHUN ISH O‘RINLARINI ZAXIRALASH. *Scienceweb academic papers collection*.

5. Рашидов, Д. (2022). TRANSPORT KORXONALARI UCHUN NOGIRONLAR TOMONIDAN ISHLAB CHIQRILAYOGAN MAXSUS KIYIMLAR VA BOSHQA MAHSULOTLAR XARIDINI KO‘PAYTIRISH ORQALI NOGIRONLAR MEHNATINI RAG‘BATLANTIRISH. *Scienceweb academic papers collection*.